

M. Vanaga „Mana Amata”

9. turpinājums

Ap Dzirnupi

Fragmentu publicēšanai sagatavoja Ingrīda Lāce.

Pārlūst sauss zars, un atkal kluss. Gāju it kā pa apaugušu Amatas krastu, kaut gan pašu upi neredzēju, bet izrādījās, ka tas ir oss (osi ir šauras, 5–10 m augstas vaļņveida grēdas ar stāvām nogāzēm. Tie sastāv no oļiem, grants vai smilts, tie veidojušies zemledāju apstākļos). Tas veda no upes prom.

Kad iedomājos ciešāki paskatīties lejā, upes tur vairs nebija. Kur palikusi, ne manīt nemanīju. Ko citu! Laidos lejā un devos meklēt Amatu. Nekur tālu tā nevarēja būt palikusi. Lejā mežs biezum biezs un tumšs no zemes līdz pašām galotnēm. Krūmi un cerūkšņi. Tālāk ūkņa ar červeļainām eglēm un kārklu pušķiem. Rāpos pāri siekstām un slīkšņām. Beidzot mukulājs ar zaļām ūdens lāmām. Amatas vecais krasts (tas nebija vis bijis oss) mani bija aizvīlis tālu prom no upes, un šis muklājs, redzams, bija kāds pusaizaudzis vecupes dziļums, gandrīz kā paprāvs senezers. Kad, nedaudz pamaldījusies, atkal ieraudzīju Amatu, sirds līksmoja. Kad no pleciem noņēmu mugursomu, likās, ka pacelšos gaisā.

Pusdienas atpūta. Noāvos, izskaloju zeķes un dubļu pilnos apavus, sviedros izmirkušo kreklu. Kodīgi aukstā ūdenī nomazgājos pati. Amata arī te ne par matu nav siltāka kā tur, savos slavenos krastos. Tikai bez cilvēkiem. Savā jau vairāku dienu ceļā nebiju satikusi nevienu dvēseli. Te varēja justies mierīgi kā Robinsons jūrā uz salas. Te nekādu cilvēku dzīves kņadu nedzirdēja. Tikai Amatu un meža trokšņus.

Kas šī īsti bij par vietu? Tā bija Amatas platā senleja pirms Dzirnupes. Upe gandrīz ar roku sasniedzama. Iekārtojos kā mājā. Lejāk – egļu apšalkts atvars, augstāk upē – tīra smilšu sēre. Sēre ar tajā iesēdušos plakanu akmeni, kuram vienus sānus apskaloja ūdens. Akmens bija kā uzstādīts manam pavardam. Akmens te bija vienīgā vieta, kur varēja uzdrīkstēties uzskurt uguni, lai uzvārītu tēju. Uguni uz zemes šīs vasaras sausumā nebija iespējams savaldīt. Uzvārīju zāļu tēju, uz iesma apcepu gabaliņu veselības maizes un ņuku desas. Uzkodām vafele, un pusdienas pavadītas...

Debesīs līgojās vēja laiva, kas vilka lietu. Pēc visa tā stunda miega un pusstunda laimes vaļā acīm. Tie ir svēti mirkļi, kuri nemanīti ik dienas pavada katru ceļotāju un kuriem mēs visi piešķiram tik mazu nozīmi. Apģērbšanās sausās drēbēs un ceļā. Ceļa gan nebija. Pat nevienas cilvēka vai zvēra pēdas, ne mežacūku rakumu, kādi līdz šim melnēja viscaur Amatas mežos. Pāri platam līgotnim no tālākā senkrasta uz upi šeit neviens zvērs laikam neriskēja nākt...

Tad kā brīnums tālumā augstu krūmos parādījās tilts. Pavisam jauns tilts, trosē pakārts. Būvlaukumā vēl mētājās baltas skaidas un kāršu gali. Kam tas taisīts un tādā biezoknī?... Ziņkārība vilka tiltu pāriet. Uzkāpjot tas sašūpojās un iečīkstējās. Ap vidu

tas jau ligojās kā šūpolēs. Galva reiba, bet turējos pie margām un pārgāju. Aiz tilta pa kreisi taciņa veda uz tuvējām mežsarga mājām Upmaļiem un tālākām Āžlīciem. Pa labi – uz Dzirnupes ieteku. Pa romantisko tiltu šūpojos atkal atpakaļ, bet nu jau daudz drošāki. Pat papriecājos par vēso skaistumu virs pašas straumes.

Aiz Dzirnupes Amatā mazāk akmeņu, bet vairāk bezrūpības. Krastos vairāk bērzu. Pārlaižu roku vienam, pārlaižu otram baltam tāšu sānam. Koki labsajūtā notrīs, atbild glāstam. Arī pašai kļūst labi kā draugu pulkā. Baltie, slaidie stumbri spīd, it kā no iekšas izgaismoti, un ar šo gaismu ieaug pašās debesīs. Tā ir īpaša gaisma, ko redz ne tikai acis, bet arī dvēsele. Būtībā es no bērziem varbūt arī atšķiros tikai ar kustības brīvību. Koks tak arī ir dzīvs un jūtīgs, sevišķi bērzs, tāpēc saprotamies. Tāpēc mani ielīst bērzu prieks, tāpēc manu mīlestību uztver bērzi. Smaržo pēc saules, ūdens un pavasara. Bērzu baltums vienmēr vieš pavasari. Arī tad, kad augšā jau rudens zeltī galotnes. Arī tad, kad zem kājām gurst sniegs. Eju kā meža laumas apburta. Nevaru atelpoties bērzu svaiguma, nevaru atprieccāties par zīmējumiem slaidajos stāvos, nevaru atžilt no bērzu baltuma. Skaisti ir visi koki, bet bērzi – meža gaismekļi – pāri visiem. Eju no bērza pie bērza, no bērza pie bērza. Atklājas jauno silta piegāze, dvēseli apžilbina jauna bērzu gaisma. Piekraste noaugusi taisniem bērziem. Tie visi vienuviet pie upes kā cilvēki pie ugunsкура. Brīvi, vaļsirdīgi, labā noskaņojumā. Mierīgi sačukstas, pasmejas, smieklus iekaisa Amatā. Neviens nekurn, nesūdzas par likstām, necieš cilvēku pārestības, neviens nav aplupināts, apgraizīts, apdedzināts, jo koku mocītāji līdz šejieni neatnāk. Es apstājos pamaļus un klusi vaicāju, vai atļauts pasērst viņu vidū. Bērzi balti pasmaidīja, tātad – lūdzu! Mugursomu atstāju pie kāda bērzu vectēva kājām, pati iesēžos jaunāko vidū. Iepazinos ar tuvākajiem, ar viņu raksturu, ar tērpa piegriezumu un auduma rakstu. Katram savs. Viena bērza balto stumbru klāj mierīgas un baltas šķērsvītras. Uz otra – kā ar bultu uzvilktas asas, svaidīgas zīmes. Es neprotu tās izlasīt, bet nojaušu, ka koks savā mūžā ko lielu pārdzīvojis. Varbūt melnā rēta no augšas līdz apakšai ir kādreizējais zibens ceļš. Trešais un ceturtais apgleznots kā ar smalku mākslinieka otu. Skatos šajās aprakstītajās tāšu lappusēs un domāju, cik cilvēks vēl ir neprašā daudz dabas noslēpumos. No bērzu gaismas sasilst sirds krūtīs un akmeņi upē. Es jūtu bezgalīgu apbrīnu dievišķam baltumam un tāšu rakstu neatkārtojamībai.

Zvana. Zvana tepat kaut kur birzē. Jā – tepat bērza pakrēslī un tālāk arī. Tu – brīnums! Arī te zied zilie zvaniņi. Zilais zvans ir skaists tikai augošs, bet ne rokā un ne vāzē. Tikko to noplūc, zvaniņš apklust un nevienu vairs neiepriecina. Šodienai skaistuma pat pārāk daudz, un tomēr tik grūti aiziet no šīs gaismas un ņirbošām ēnām, no ziliem zvaniem un domīgo ūdeņu līča.

Te viss bija pilns pašcieņas skaistuma, kas arī mums, cilvēkiem, tik nepieciešams. Bērzus ļoti mīlu, kaut to ābecē nepazīstu ne burta. Šai birzē, šai Amatas ielīcī ar mazu saliņu upē gribējās palikt līdz vakaram, līdz naktij, līdz rītrīta Ave, Sol. Bet no prāta neizgāja skudru māja tur, atpakaļ krastā. Tā jau pusdienā rādīja drīzu lietu. Skudrām jātic. Ja tās aiztaisa savus augšējos logus, tad ne bez iemesla. Skudras ziņoja, ka drīz

būs lietus. Atrasisīju dvēseli no bērzu gaismas, atvadījos no zilo zvanu kora un gāju
prom